

церкви и общественности; сохранение идей и традиций народной педагогики.

Ключевые слова: духовно-религиозное воспитание, духовно-религиозные ценности, религиозное образование, традиции, исторический опыт.

GUZYNETS OLESYA. Historical traditions of spiritual and religious education of ukrainian youth.

The historical experience of religious education as a condition of spiritual and religious education of Ukrainian youth is considered. The views of scholars on the problems of religious education and spiritual and religious education are highlighted. The traditions of spiritual and religious education of Ukrainian youth are analyzed. It is shown that traditional in the spiritual and religious education of young people are: the formation of worldview based on a system of universal and spiritual and religious values; performing the function of involvement in the national culture, spiritual development of the individual and society; balanced educational policy and building tolerant relations; creation of schools at religious communities and support of activity of educational youth societies; increasing the authority of the church and involving priests in pedagogical activities; interaction of family, school, church and community; preservation of ideas and traditions of folk pedagogy. The ways of realization of positive historical experience are defined: allocation of three equal-legal components of the purpose of spiritual and religious education of youth: individual, social and religious; implementation of the model of religious education of cultural and educational type aimed at studying religion as a component of universal culture; study of religious disciplines as a mandatory component of humanitarian training, including future teachers.

Keywords: spiritual and religious education, spiritual and religious values, religious education, traditions, historical experience.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-147.2020.06>

УДК 378.147:811.111

Дишлева С. М., Хижун Я. В.

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВЗО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ДЛЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена вирішенню проблеми розробки принципів інтегрованого навчання майбутніх фахівців немовного профілю англійського ділового мовлення як цілісного та взаємопов'язаного питання формування навичок та вмінь говоріння, читання, аудіювання та письма з пріоритетом читання, які є базовими для сучасної методики інтегрованого формування мовленнєвих компетенцій у всіх видах ініціативної мовленнєвої діяльності, оскільки значну частину професійної ділової інформації іноземною мовою студент чи випускник немовного ВНЗ одержує через читання професійно спрямованих текстів та текстів ділової тематики. У дослідженні обґрунтовано мету навчання читання для ділового спілкування, визначено принципи методики навчання читання англійською мовою для ділового спілкування з пріоритетом читання, конкретизовано вплив використання відеофонограм на формування вмінь зрілого читання. У процесі розробки цих принципів був уточнений зміст понять “професійно спрямоване читання” і “читання для ділового спілкування” з метою формування у студентів рівня розвитку мовленнєвої компетенції у цьому виді мовленнєвої діяльності, який забезпечує зріле читання. З'ясовано, що навички та вміння зрілого читання повинні розвиватися інтегровано з розвитком навичок та вмінь в інших видах мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння та письма. В кінцевому результаті були розроблені сім базових принципів

формування комунікативної компетенції під час навчання іношомовного читання для ділового спілкування, з яких саме принцип інтегрованого навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання є провідним та об'єднуючим всі інші; запропонована система вправ для інтегрованого навчання ділового спілкування англійською мовою з пріоритетом читання.

Ключові слова: мовленнєві компетенції, інтегроване навчання, професійно спрямоване читання, читання для ділового спілкування, принципи формування комунікативної компетенції, методика навчання, когнітивна діяльність, етапи роботи з текстом, система вправ для навчання читання.

Сучасні суспільні перетворення та наближення України до країн європейської співдружності, де англійська мова виступає однією з основних мов міжнародного спілкування, надають надзвичайно важливого значення вивченню англійської мови у середніх та вищих навчальних закладах. Зважаючи на те, що іноземна мова в будь-якому навчальному закладі вивчається для спілкування, перебудова процесу навчання іноземних мов студентів повинна концентруватися на вдосконаленні навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. Взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності має на меті формування іношомовної комунікативної компетенції у цих видах, оскільки саме через таку компетенцію здійснюється мовленнєва комунікація. Для реалізації цієї мети потрібна ефективна методика формування мовленнєвих компетенцій у говорінні, читанні, аудіюванні та письмі, яка б повністю відповідала сучасним вимогам та досягненням у навчанні іноземних мов.

Однією з таких вимог є дотримання загальнометодичного принципу взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності (В. І. Карабан, І. О. Зимня, В. О. Бухбіндер, С. К. Фоломкіна), особливо у навчанні іноземної мови для ділового спілкування (О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко).

Методика інтегрованого навчання іноземної мови як цілісний та взаємопов'язаний всіма своїми частинами комплекс методик формування навичок та вмінь говоріння, читання, аудіювання та письма для умов українських вищих немовних навчальних закладів ще недостатньо розроблена. Саме тому надзвичайно важливим для методики навчання читання є принцип інтегрованого навчання.

Ще одним завданням викладачів вищої школи є підготовка студентів до самостійного навчання впродовж усього життя. З цією метою все більше уваги приділяється організації самостійної роботи студентів, під час якої у них формується навчальна компетенція (І. О. Зимня, Г. В. Рогова, Н. В. Ягельська та ін.). Сформуванню такої здатності означає озброїти студента навичками й вміннями самостійної діяльності, навчити його самостійно поповнювати, уточнювати, критично переоцінювати свої знання з метою їх подальшого розвитку та використання в професійних інтересах. У зв'язку з вищевикладеним актуальною стає проблема формування у студентів навичок та вмінь самостійної роботи з іношомовним текстом.

На сьогодні в методиці навчання читання зроблено чимало: чітко сформульовано сфери, завдання, зміст навчання читання (Б. А. Лапідус, Г. В. Рогова, С. К. Фоломкіна та ін.), визначено психологічні характеристики цього виду мовленнєвої діяльності (Л. С. Виготський, О. О. Леонт'єв,

А. Р. Лурія та ін.), проаналізовано питання відбору текстів для навчання читання (Ю. А. Гапон, В. С. Цетлін, В. В. Черниш та ін.), окреслено основні проблеми лінгвістики тексту (І. В. Безсонова, Л. І. Зільберман, Г. А. Золотова та ін.), контролю розуміння прочитаного (С. Н. Вавилова, І. А. Рапопорт, А. А. Шульгіна та ін.), індивідуалізації навчання читання (Т. П. Лісійчук, С. Ю. Ніколаєва та ін.). Чимало досліджень також було присвячено проблемі навчання читання для спеціальних цілей (Г. В. Барабанова, С. О. Китаєва, Т. С. Сєрова, Г. А. Гринюк, Л. А. Єрмакова та ін.).

Однак формування умінь іншомовного читання для спеціальних цілей стримується недостатньою кількістю теоретичних і науково-методичних робіт, в яких самостійна робота була б предметом дослідження як невід'ємний компонент навчальної діяльності студентів в оволодінні навичками та вміннями читання для ділового спілкування у немовному вищому навчальному закладі.

Таким чином, **актуальність теми** полягає в необхідності розробки основних положень інтегрованої (з навчанням інших видів мовленнєвої діяльності) методики навчання студентів немовних ВНЗ читання англійською мовою для ділового спілкування, яка б водночас розвивала самостійність студентів у роботі з професійними текстами.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка базових принципів інтегрованої методики навчання студентів немовних ВНЗ читання англійською мовою для ділового спілкування.

Поставлена мета дослідження вимагає розв'язання таких **завдань**:

– визначити мету та принципи методики навчання читання англійською мовою для ділового спілкування у взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності;

– визначити зміст та принципи навчання читання англійською мовою для ділового спілкування у взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності в немовних навчальних закладах;

– розробити основні прийоми навчання читання англійською мовою для ділового спілкування.

Основним критерієм рівня сформованості навичок та вмінь читання має бути розвиток зрілого читання. У працях С. П. Шатілова (1986), С. К. Фоломкіної (1987), Г. А. Золотової (2002), Л. М. Черноватого (2005) аналізується та узагальнюється поняття зрілого читання, під яким дослідники розуміють такий рівень сформованості навичок і вмінь у цьому виді мовленнєвої діяльності, який характеризується гнучкістю, варіюванням швидкості читання залежно від змісту того, що читається, інтерактивним сприйняттям тексту, використанням фонових знань, “підказок” семантичної, синтаксичної та графічної систем тексту для прогнозування і здогаду, ефективною читацькою стратегією залежно від мети й умов читання, умінням читати незнайомі автентичні тексти мовчки і з адекватним розумінням.

Головним для навчання читання іноземною мовою є досягнення такого рівня розвитку навичок та вмінь у цьому виді мовленнєвої діяльності, який би забезпечував адекватне розуміння того, що читається. Оптимальні комунікативні стратегії читання, що забезпечують адекватне розуміння – це стратегії слухного прогнозування та інтерпретації змісту. Вони можуть бути

сформовані лише за наявності у свідомості читача скриптів, фреймів та фонових знань, адекватних змісту текстів, що читаються. Під скриптами ми розуміємо структури, що описують пов'язані між собою послідовні події у певному соціальному контексті. За своє повсякденне життя люди накопичують тисячі скриптів, які допомагають упізнати й осмислити події. Набір скриптів складає внутрішню модель ситуації, з якою людина зустрілася в даний момент життя, а при читанні тексту – це модель ситуації, наведеної в тексті. Фреймами дослідники вважають більш-менш стійкі узагальнені концепти, у яких закріплений минулий досвід читача [5, с. 123]. В процесі мовленнєво-розумової діяльності під час читання концептуальні фрейми допомагають прогнозувати як певні характерні риси ще не актуалізованих частин, так і відомості з предметної галузі за цими текстами. Наявність у пам'яті читача численних фреймів (скриптів), що є його колишнім життєвим досвідом, дозволяє йому вчасно активізувати ті чи інші фрагменти свого запасу, що, фактично, і робить можливим сам процес сприйняття тексту.

Фрейми і скрипти багато в чому базуються на включенні у когнітивну діяльність фонових знань. Фонові знання – дуже широкий діапазон досвіду й інформації, накопиченої в пам'яті, віруваннях, звичаях, досвіді соціального й приватного життя тощо. Іншими словами, це когнітивна структура, що дозволяє читачеві будувати гіпотези в процесі читання.

Тому для навчання читання іноземною мовою студентам слід давати тільки такі тексти, для розуміння яких у їхній свідомості вже є відповідні фрейми, скрипти та фонові знання (проте, можливо також їх формування безпосередньо перед читанням текстів).

Навчаючи читання для ділового спілкування, слід відштовхуватися від його правильного розуміння. Іншомовне професійно спрямоване читання – це складова частина в загальній системі діяльності фахівців на виробництві чи науці. Читання для ділового спілкування – це надструктура в загальній системі професійно спрямованого читання. Воно спрямоване на одержання інформації, що необхідна фахівцю для здійснення обміну результатами своєї праці на еквівалент, який забезпечує його життєдіяльність та подальшу трудову активність.

Метою навчання студентів немовних ВНЗ професійно спрямованого читання англійською мовою для ділового спілкування є формування у тих, хто навчається, такого рівня розвитку мовленнєвої компетенції, який дає можливість зрілого читання [1, с. 12]. При цьому навички та вміння зрілого читання не можуть розвиватися інакше як інтегровано з розвитком навичок та вмінь в інших видах мовленнєвої діяльності. (говорінні, аудіюванні та письмі). Ґрунтуючись на засадничих характеристиках навчання читання англійською мовою, а також виходячи зі сформульованої мети навчання читання для ділового спілкування, можна сформулювати базові принципи комунікативної компетенції у цьому виді мовленнєвої діяльності, а саме: принцип автентичності, принцип контекстуальної обумовленості, принцип інтенсивного використання фонових знань, принцип подолання когнітивного розриву, принцип інтерактивності, принцип автономії навчальної діяльності читання та принцип інтегрованого навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності в

процесі навчання читання. Ці принципи є основоположними для системи вправ, яка може бути розроблена в процесі інтегрованого навчання читання англійською мовою. На нашу думку, така система вправ має містити три підсистеми вправ: 1) підсистема вправ для роботи зі спільним для всієї групи текстом; 2) підсистема вправ для роботи з індивідуальними текстами; 3) підсистема вправ для використання всієї засвоєної інформації з теми. Кожна з цих підсистем, своєю чергою, може складатися ще з певної кількості вправ, зокрема: вправ, що передують перегляду відеофонограми або прослуховуванню вступної бесіди викладача та фонограми; вправ, що виконуються під час перегляду відео- або прослуховування фонограми; вправ для обговорення в малих групах після перегляду фільму або прослуховування фонограми; вправ, що використовуються в процесі читання спільного для всієї групи тексту; вправ на виконання під час читання індивідуальних текстів; вправ для обговорення порушених проблем; вправ для навчання написання статті, звіту, есе, доповіді, резюме, рекомендаційного листа, контракту і так далі, – які виконуються під час різних етапів роботи з текстом: передтекстовому, текстовому та післятекстовому.

Важливим засобом навчання читання для ділового спілкування є застосування відеофонограми на передтекстовому етапі як відправної точки для наступного читання, адже відеофонограма – це важливий компонент реалізації інтегрованого навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності з пріоритетом читання, вона допомагає створити автентичне середовище спілкування. Згідно з принципом контекстуальної обумовленості сполучення відео- й аудіо стимулів забезпечує доступність інформації, даючи при цьому контекст для навчання. Отже, відеофонограма є потужним джерелом для створення скриптів у студентів.

Реалізуючи принцип інтенсивного використання фонових знань, відеофонограма створює своєрідний “діалог” читача з автором тексту для виявлення підказок, що відповідають фоновим знанням. Фонові знання тих, хто навчаються, сформовані на основі перегляду уривку або всього відеофільму, є “віхами” під час роботи з текстом, що сприяють активному читанню.

Як прийом реалізації принципу подолання когнітивного розриву відеофонограма може бути джерелом для створення вправ у вирішенні проблемних ситуацій, що і є основою даного принципу. Попередньо розглянутий відеосюжет стає стимулюючим фактором для подальшого читання спеціальної літератури з певної проблеми [3, с. 45].

Виходячи з принципу інтерактивності, перегляд відеофонограми в аудиторії надає студентам можливість на самому занятті використовувати мову “як у житті”, працюючи в парах, групах, обмінюючись думками про побачене.

Крім того, відеофонограма може контролюватися (зупинятися, повторюватися) і бути представлена як групі студентів, так і індивідуально, а також використовуватися під час автономного читання під час самостійної поза аудиторної роботи студентів. Усе це реалізує принцип автономії навчальної діяльності в читанні.

З’ясувавши роль відеофонограми у навчанні читання, можна перейти до

розгляду власне методики роботи з текстами. Уся робота з тематичною серією текстів складається з трьох ступенів: 1) робота зі спільним для всієї групи текстом; 2) робота з індивідуальними текстами; 3) робота з використання всієї засвоєної інформації з теми. Робота з текстами включає етапи, які в сучасній методиці рекомендуються для роботи з будь-яким окремим текстом: передтекстовий – текстовий – післятекстовий етапи.

Робота зі спільним для всієї групи текстом починається передтекстовим етапом. Цьому етапу надається особливе значення, тому що на ньому досягається сприйняття та розуміння того, про що вони будуть читати у тексті. Таким чином, провідним принципом на цьому етапі є принцип контекстуальної обумовленості.

Передтекстовий етап для всієї серії текстів, а також для першого тексту є основним (уся серія складається, як правило, з 4-7 текстів) і поділяється на дві стадії. Першу з них можна назвати введенням студентів у тематику текстів, які будуть читатися. Метою цієї стадії є створення автентичного середовища спілкування, формування мотиваційної бази у тих, хто навчається, і забезпечення їх фоновими знаннями, що, своєю чергою, веде до природної реакції студентів у процесі навчання іноземної мови. Стадія пов'язана з переглядом відеофільму відповідної тематики або з усною розповіддю викладача чи бесідою англійською мовою з наступним прослуховуванням фонограми. Робота призначена для узагальнюючого ознайомлення тих, хто навчається, з відповідною галуззю інформації, до якої входить і згаданий текст. Таким чином, основний вид іншомовної мовленнєвої діяльності студентів на цій стадії – аудіювання, й саме воно відкриває серію взаємо переходів різних її видів.

Природним продовженням аудіювання є говоріння, оскільки одержання певної інформації через зорово-слуховий канал, як правило, викликає власні мовленнєві реакції слухача (принцип інтенсивного використання фонових знань). Тому наступною стадією передтекстового етапу є обговорення сприйнятого англійською мовою. Подібне обговорення розпадається на дві фази з метою:

а) обміну студентами власними знаннями з обговорюваного питання, тобто встановлення спільного фонду фонових знань. На цій фазі реалізуються принципи інтерактивності та інтенсивного використання фонових знань;

б) мозковий штурм, де в процесі обміну думками з поставленої проблеми студенти сприймають зміст тексту, висловлюють припущення про те, як ця проблема в ньому вирішується, які її аспекти і під яким кутом зору розглядаються тощо. Завдання на цій фазі обумовлені такими принципами, як принцип автентичності, принцип інтенсивного використання фонових знань, принцип подолання когнітивного розриву, а також принцип інтерактивності.

Сам характер навчальної діяльності на цій стадії обумовлює роботу студентів у малих групах з 3-5 осіб, а не загальногрупову роботу, яка використовується лише в окремих випадках. Цим реалізується принцип інтерактивності та принцип автономії навчальної діяльності.

На текстовому етапі роботи зі спільним для всієї групи текстом відбувається індивідуальне читання всіма студентами групи спільного тексту,

до читання якого студенти готувались на передтекстовому етапі. Читання, на нашу думку, більш доцільно здійснювати за відомою методикою SQ3R (survey, question, read, recite, review), що забезпечуватиме формування у тих, хто навчається, навичок та вмінь самостійної роботи з тим, що читається. Ця методика передбачає роботу над текстом за п'ятьма послідовними фазами:

1. Загальне ознайомлення з текстом (Survey).

2. Побудова питань відповідно до загального ознайомлення з текстом (Question). На цьому етапі читач ставить собі питання з приводу того, яку інформацію він збирається почерпнути з тексту, і продовжує будувати гіпотези.

3. Читання (Read). На цьому етапі відбувається безпосереднє читання тексту.

4. Відтворення в пам'яті прочитаного (Recite). На цьому етапі після завершення читання відрізка тексту (сторінки чи довгого абзацу) той, хто читає, повинен на деякий час відкласти текст і викласти самому собі зміст прочитаного матеріалу, звертаючи особливу увагу на найважливіші моменти.

5. Загальний огляд прочитаного тексту (Review). На цьому етапі читач повинен узагальнити для самого себе всю прочитану інформацію, повернутися до своїх гіпотез і проаналізувати, наскільки правильними вони виявилися [4, с. 67].

Такий підхід до читання дозволяє перетворити його у високоактивний процес, пов'язаний з вирішенням завдань, що реалізує принцип автономії навчальної діяльності читання.

Після закінчення власне читання починається післятекстовий етап роботи зі спільним для всієї групи текстом, а саме обговорення. Цей етап полягає в тому, що студенти обговорюють прочитаний текст англійською мовою (читання переходить у говоріння) в малих групах з 3-5 осіб, а також усією групою на основі питань викладача. У ході обговорення з'ясовується, наскільки те, що прочитали, відрізняється від припущень, зроблених на передтекстовому етапі, як співвідноситься отримана інформація з тим, що було раніше відомо, які висновки можна зробити з того, про що довідалися.

Другим ступенем є робота з індивідуальними текстами тієї ж тематики, які розширюють і доповнюють інформацію основного тексту. Уся група поділяється на малі групи з трьох осіб, і всі студенти в кожній малій групі читають різні тексти, які доповнюють один одного.

Після прочитання індивідуальних текстів починається післятекстовий етап роботи з індивідуальними текстами, а саме обговорення їх у тих же малих групах, де вони читалися. Основною метою обговорення є обмін інформацією, тобто ознайомлення всіх членів малої групи з усіма прочитаними індивідуальними текстами так, щоб кожен був обізнаний про те, що прочитали його партнери. Ознайомлення переходить в обмін думками з приводу прочитаного, що завершується усним резюмуванням усіх прочитаних текстів. Читання переходить у говоріння англійською мовою та слухання один одного. Таким чином, на цьому ступені в цілому одночасно з принципом автономії реалізується принцип подолання когнітивного розриву (завдяки наявності у студентів різних текстів, що доповнюють один одного, та взаємообміну інформацією).

Третім ступенем роботи за запропонованою методикою є робота з використання всієї засвоєної інформації з теми. Його першою стадією є стадія усного мовлення, що втілює реалізацію всіх шести рівнозначних принципів. Протягом цієї стадії організуються рольові ігри, обговорення, загальногрупові дискусії на основі всього комплексу отриманої інформації. Дискусія може проводитися по-різному: з викладачем у ролі ведучого чи з призначенням на цю роль одного з найсильніших студентів, за участю кожного студента в дискусії індивідуально або з організацією дискусії між малими групами тощо.

Друга стадія роботи – стадія писемного мовлення – цілком пов'язана з письмом і реалізує принцип автономії. Письмо організовується за методикою орієнтації на процес (process-oriented). У ньому основний акцент робиться на процесі створення комунікативного ефекту. При цьому оцінювання, коментування, виправлення, надання порад щодо переробки проміжних варіантів писемного тексту здебільшого проводиться самими студентами, які рецензують та коментують роботи один одного (peer-reviewing). Цей підхід особливо прийнятний тим, що він забезпечує високий рівень автономії тих, хто навчається, високу комунікативну орієнтацію навчання, заохочує до творчого ставлення до роботи, розвиває процесуальну мотивацію. Процес написання того чи іншого тексту розподіляється на кілька фаз: фазу підготовки та збору інформації (prewriting), фазу складання варіантів, або чернеток, тексту (composing / drafting), фазу рецензування (reviewing) та фазу переробки тексту (revising), його редагування (editing).

Тексти для читання рекомендується відбирати, спираючись на принципи автентичності. Проте, виходячи з рівня знань тих, хто навчається, краще, на нашу думку, використовувати так звані синтетичні тексти. Крім того, під час відбору текстів для читання необхідно брати до уваги такі їхні особливості як: професійно-інформативна значущість, актуальність, наявність у відібраних текстах знайомої для студентів інформації, відповідність певних мовних труднощів у відібраних текстах рівню підготовки студентів, тематична цілісність системи текстових матеріалів, предметна зв'язність текстів репрезентативна достатність тематичного корпусу текстів, функціональна зумовленість кожного тексту в системі, кількісна достатність текстових матеріалів.

Таким чином, для ефективного навчання ділового спілкування іноземною мовою потрібна сучасна методика інтегрованого формування мовленнєвих компетенцій у всіх видах іншомовної мовленнєвої діяльності. Зважаючи на те, значну частину професійної ділової інформації іноземною мовою студент чи випускник немовного ВНЗ одержує через читання професійно спрямованих текстів та текстів ділової тематики, уміння іншомовного читання набуває особливого значення. Як наслідок, доцільною стала розробка принципів інтегрованого навчання різних видів мовленнєвої діяльності для ділового спілкування з пріоритетом саме читання. У процесі розробки цих принципів був уточнений зміст понять “професійно спрямоване читання” і “читання для ділового спілкування”. Іншомовне професійно спрямоване читання взагалі – це складова частина в загальній системі діяльності фахівця на виробництві чи в науці. Читання для ділового спілкування – це надструктура в загальній системі професійно орієнтованого читання. Воно спрямоване на одержання

інформації, що необхідна фахівцю для здійснення обміну результатами своєї праці на еквівалент, який забезпечує його життєдіяльність та подальшу трудову активність. Метою навчання професійно спрямованого читання англійською мовою для ділового спілкування є формування у студентів рівня розвитку мовленнєвої компетенції у цьому виді мовленнєвої діяльності, який забезпечує зріле читання. При цьому навички та вміння зрілого читання повинні розвиватися інтегровано з розвитком навичок та вмінь в інших видах мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння та письма. Виходячи з мети навчання і ґрунтуючись на аналізі психолінгвістичних характеристик читання, нами були розроблені сім базових принципів формування комунікативної компетенції під час навчання іншомовного читання для ділового спілкування, з яких саме принцип інтегрованого навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання є провідним та об'єднуючим всі інші. Спираючись на вищевикладені принципи, у подальшому може бути розроблена система вправ, моделей і врешті-решт цілісної методики навчання читання англійською мовою для ділового спілкування у взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності, і, отже, у перспективі може бути створений навчально-методичний комплекс для забезпечення побудови навчального процесу в немовному ВНЗ цілком на базі розробленої методики.

Використана література:

1. Абросимова Л. М. Методика обучению английскому языку в неязыковом вузе на начальном этапе. Москва : Наука, 1999. 52 с.
2. Барабанова Г. В. Когнитивно-коммуникативные аспекты обучения профессионально-ориентированному чтению в неязыковом вузе. Симферополь : Таврия, 2003. 256 с.
3. Вопросы методики и психологии преподавания иностранного языка в системе университетского образования. Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1995. 219 с.
4. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.
5. Тарнопольський О. Б. Методика навчання англійської мови на I курсі немовного вузу. Київ : Вища шк., 2016. 167 с.
6. Ховрина Л. Н. Методика работы над лексикой для чтения в неязыковом вузе. Москва : Наука, 1998. 126 с.

References:

- [1] Abrosymova L. M. Metodyka obucheniyu anhlyiskomu yazyku v neiazыkovom vuze na nachalnom этапе. Moskva : Nauka, 1999. 52 s.
- [2] Barabanova G. V. Kognitivno-kommunikativnye aspekty obucheniya professionalno-orientirovannomu chteniyu v neyazykovom vuze. Simferopol : Tavriya, 2003. 256 s.
- [3] Voprosy metodiki i psihologii prepodavaniya inostrannogo yazyka v sisteme universitetskogo obrazovaniya. Kazan : Izd-vo Kazanskogo un-ta, 1995. 219 s.
- [4] Hryshkova R. O. Formuvannia inshomovnoi sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei. Mykolaiv : Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly, 2007. 424 s.
- [5] Tarnopolskyi O. B. Metodyka navchannia anhliiskoi movy na I kursi nemovnoho vuzu. Kyiv : Vyscha shk., 2016. 167 s.
- [6] Khovryna L. N. Metodyka raboty nad leksykoi dlia chteniya v neiazыkovom vuze. Moskva : Nauka, 1998. 126 s.

ДЫШЛЕВАЯ С. Н., ХИЖУН Я. В. Принципы обучения студентов неязыковых вузов чтению на английском языке для делового общения.

Статья посвящена решению проблемы разработки принципов интегрированного

обучения будущих специалистов неязыкового профиля английской деловой речи, которые являются базовыми для современной методике интегрированного формирования речевых компетентностей во всех видах иноязычной речевой деятельности, поскольку значительную часть профессиональной деловой информации на иностранном языке студент или выпускник неязыкового вуза получает через чтение профессионально направленных текстов и текстов деловой тематики. В исследовании обоснована цель обучения чтению для делового общения, определены принципы обучения чтению на английском языке для делового общения с приоритетом чтения, конкретизировано влияние использования видеофонограмм на формирование умений зрелого чтения. В процессе разработки этих принципов было уточнено содержание понятий "профессионально направленное чтение" и "чтение для делового общения" с целью формирования у студентов уровня развития речевой компетентности в этом виде речевой деятельности, который обеспечивает зрелое чтение. Доказано, что навыки и умения зрелого чтения должны развиваться интегрировано с развитием навыков и умений в других видах языковой деятельности: аудирования, говорения и письма. Конечным результатом стала разработка семи базовых принципов формирования коммуникативной компетентности во время обучения иноязычному чтению для делового общения, из которых именно принцип интегрированного обучения четырем видам речевой деятельности в процессе обучения является ведущим и объединяющим все остальные; предложена система упражнений для интегрированного обучения деловому общению на английском языке с приоритетом чтения.

Ключевые слова: речевые компетентности, интегрированное обучение, профессионально направленное чтение, чтение для делового общения, принципы формирования коммуникативной компетентности, методика обучения, когнитивная деятельность, этапы работы с текстом, система упражнений для обучения чтению.

DYSHLEVA S., KHYZHUN Y. The principles of teaching students of non-language higher education establishments reading in English for business communication.

The article is devoted the problem of developing the principles of integrated training for the future non-native speakers of English business as a holistic and interrelated issue of speaking, reading, listening, and reading skills which are basic for modern methodology of integrated form speech competence of foreign language activities, since a large part of professional business information in a foreign language a student or a graduate of a non-linguistic university gets from reading professional texts and texts directed business issues. The purpose of teaching reading for business communication is substantiated in the study, the principles of teaching English in business communication with priority reading are defined, the impact of the use of video on the formation of reading skills is specified. In the process of developing these principles, the content of the concepts of "professionally directed reading" and "reading for business communication" was clarified in order to form students' level of development speech competence in this type of speech activity which ensures mature reading. It has been found that the skills and abilities of mature reading should be developed in an integrated way with the development of skills and competences in other types of speech activity: listening, speaking and writing. As a result, seven basic principles for the development of communicative competence in foreign language reading training for business communication have been developed, of which the principle of integrated learning of the four types of speech activity in the learning process of reading is leading and integrating all others; a system of exercises for integrated reading business communication in English is proposed.

Keywords: language competences, integrated learning, professionally directed reading, reading for business communication, principles of communicative competence formation, teaching methodology, cognitive activity, stages of working with text, system of exercises for teaching reading.